

Сутек. Сутектің табиғатта таралуы және алынуы

Сабақтың мақсаты:

Білімділік мақсаты:

Сутектің химиялық элемент және жай зат ретіндегі түсінігін қалыптастыру мақсатында элементті сипаттауға ерекше мән беріп, білімдерін дамыту, табиғатта таралуы және алыну жолының ерекшеліктерін өткен сабақпен байланыстыра отырып түсіндіру.

Тәрбиелік мақсаты:

Алған білімдерін тиянақтай отырып , тапқырлыққа , ізденіп шешім қабылдауға , ауызбіршілікке , ойын жинақтай білуге , біріне –бірі көмектесуге баулу, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.

Дамытушылық мақсаты:

Жаңа тақырып бойынша алған білімдерін қолданып , өз ойын айта білуге , жүйелі түрде ойлауға ,ізденуге бағыттау , білімге деген құштарлығын арттыру.

Сабақтың түрі: жаңа сабақ

Сабақтың әдіс-тәсілдері: СТО стратегиялары, зертханалық жұмыс

Құрал-жабдықтар, көрнекі құралдар:газ жинайтын құрал (тұрғы,сынауық, спиртшам), Кипп аппараты, мырыш , тұз қышқылы, күкірт қышқылы, периодтық кесте.

Пәнаралық байланыс: әдебиет, тарих

Күтілетін нәтиже: Оқушылар эксперименттік тәжірибелердің орындалуын мұқият қадағалап, қауіпсіздік ережесін еске түсіреді, зертханалық тәжірибелерден қорытынды жасап, реакция теңдеулерін жазып, реакция типтерін ажырата біледі.

САБАҚТЫҢ ЖҮРУ БАРЫСЫ:

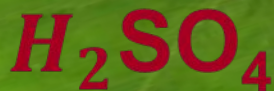
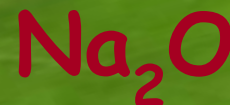
I. Ұйымдастыру бөлімі

II. «Қызығушылықты ояту»

1 «*Миға шабуыл*»

- 1. Заттар нешеге жіктеледі? Жай және күрделі заттар дегеніміз не?
- Химиялық элемент дегеніміз не? Оттек элементіне сипаттама беріндер?
- 3. Химиялық реакцияның неше типі бар? Атаңыз
- 4. Термохимиялық реакция дегеніміз қандай реакция, ол нешеге жіктеледі?

Мына берілген формулалардан оксидтерді табыңдар
(дұрыс шертсең жапырақтар сыбдырлап белгі береді)

2. « Семантикалық карта»

	Қосылу реакциясы	Айырылу реакциясы	Орынбасу реакциясы	Алмасу реакциясы	Экзотермиялық реакция	Эндотермиялық реакция
$\text{Ca} + \text{O}_2 = 2\text{CaO}$						
$\text{Fe} + \text{CuCl}_2 = \text{Cu} + \text{FeCl}_2$						
$\text{CaCO}_3 = \text{CaO} + \text{CO}_2 - Q$						
$\text{HCl} + \text{NaOH} = \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O} + Q$						
$2\text{H}_2\text{O} = 2\text{H}_2 + \text{O}_2 - Q$						
$2\text{H}_2 + \text{O}_2 = 2\text{H}_2\text{O} + Q$						

III. «Мағынаны тану»

•Бүгінгі сабақтың тақырыбы (тақтамен, дәптермен жұмыс)

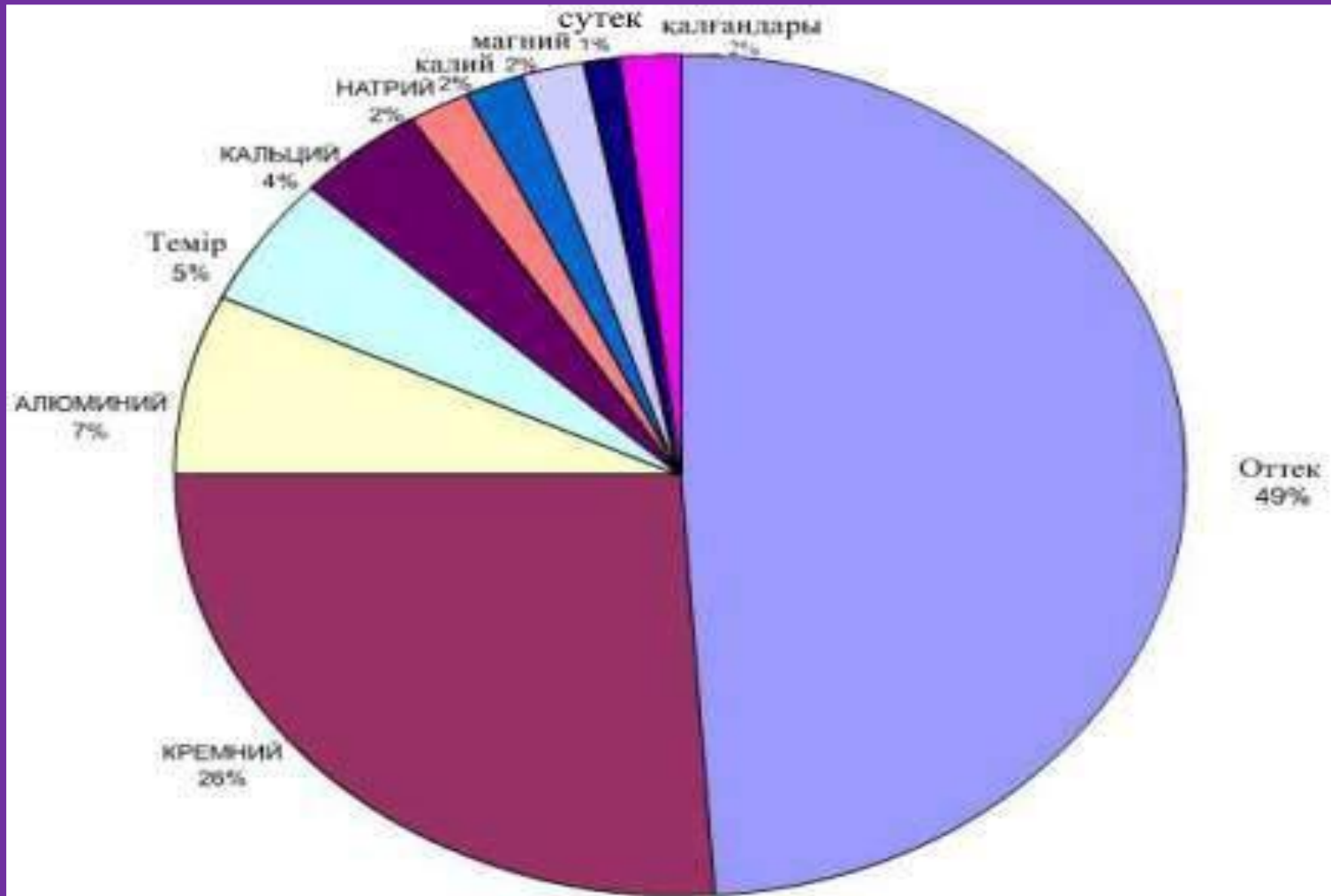
Химиялық таңбасы : H , $A_r (H) = 1,008$ м.а.б.

H_2 , $Mr (H_2) = 2$ м.а.б.

- Жер бетінде оттекке қарағанда сутек едәуір аз.Ең көп тараған қосылысы-
 H_2O
- Күн жүйесі планеталарының 92%-ін сутек атомы құрады.
- Сутектің жер қыртысында газ күйіндегі метанның, қатты тас көмірдің, сұйық күйдегі мұнайдың, көптеген минералдар мен тау жыныстарының құрамында оттеппен қатар сутек те кіреді. Жер қыртысындағы сутектің массалық үлесі 1 %. Ол аз болып көрінгенмен, шындығында жердегі әр 100 атомның, шамамен, 10 атомы сутектің үлесіне келеді.
- Сутекті отын ретінде пайдаланған тиімді. Әзірше сутекті көп мөлшерде өндіруге болатын шикізаттар – метан мен суды айыру қымбатқа түсіп отыр. Келешекте автомобильдерді сутек отыны көмегімен жүргізуді дамыту көзделуде.

Жер қыртысындағы сутектің мөлшері

**Жер бетінде сутек бос күйінде кездеспейді, көп тараған қосылысы-су.
Судағы сутектің массалық үлесі ? пайыз.**

Минералдар мен тау жыныстарында

СПИСОК

ОПИСАНИЕ

Сутектің ашылуы

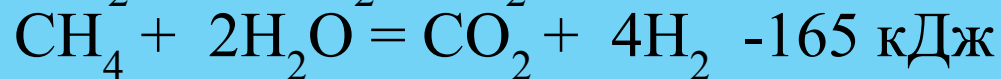
Генри Кавендиш

Антуан Лавуазье

Өнеркәсіпте алынуы

Жер бетінде су кең тарағандықтан өнеркәсіпте сутекті алудың негізгі әдісі – суды тұрақты электр тогының көмегімен айыру болып табылады.

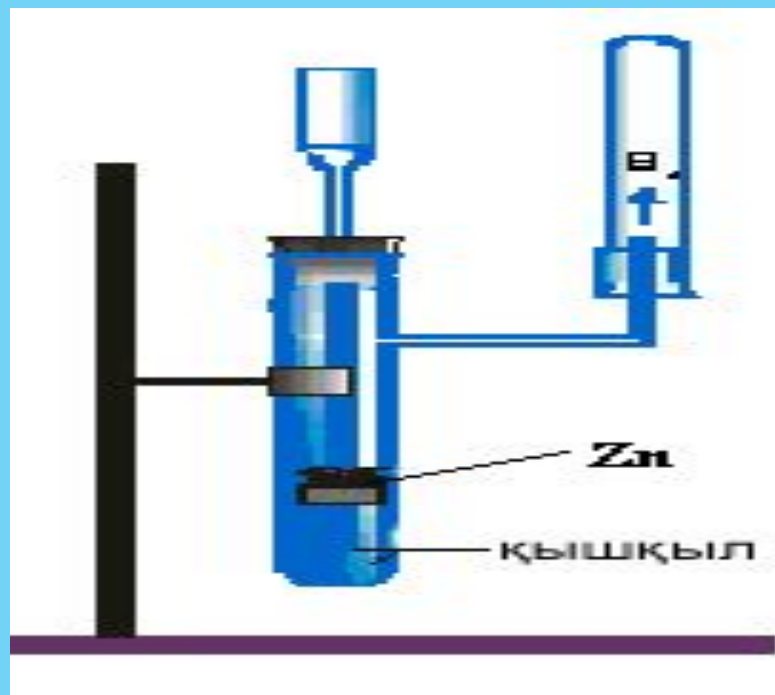

Зертханада алынуы:

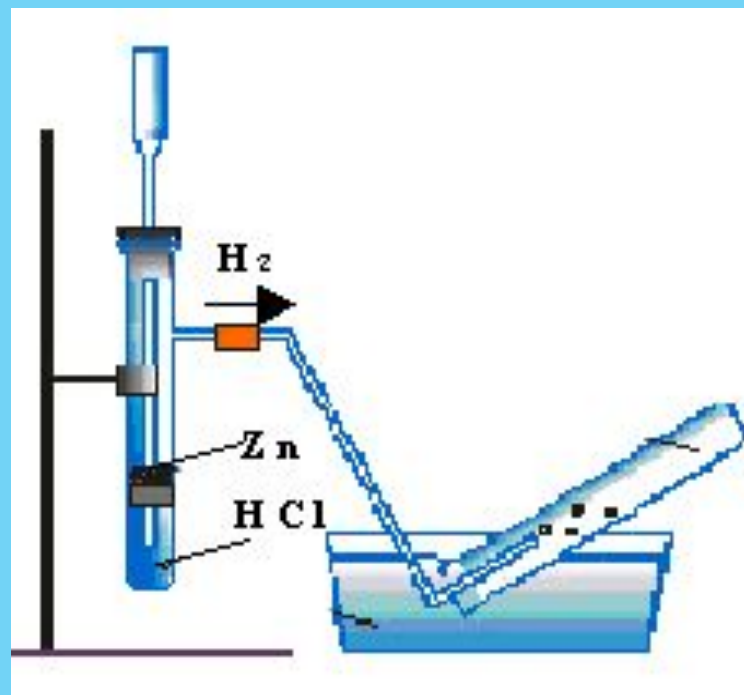
Оқулықтың 205 бетіндегі лабораториялық тәжірибе
«Мырышқа, темірге қышқылмен әсер етіп сутек газын алу» (дәптерге орындау)

Зертханада сутекті жинау әдістері

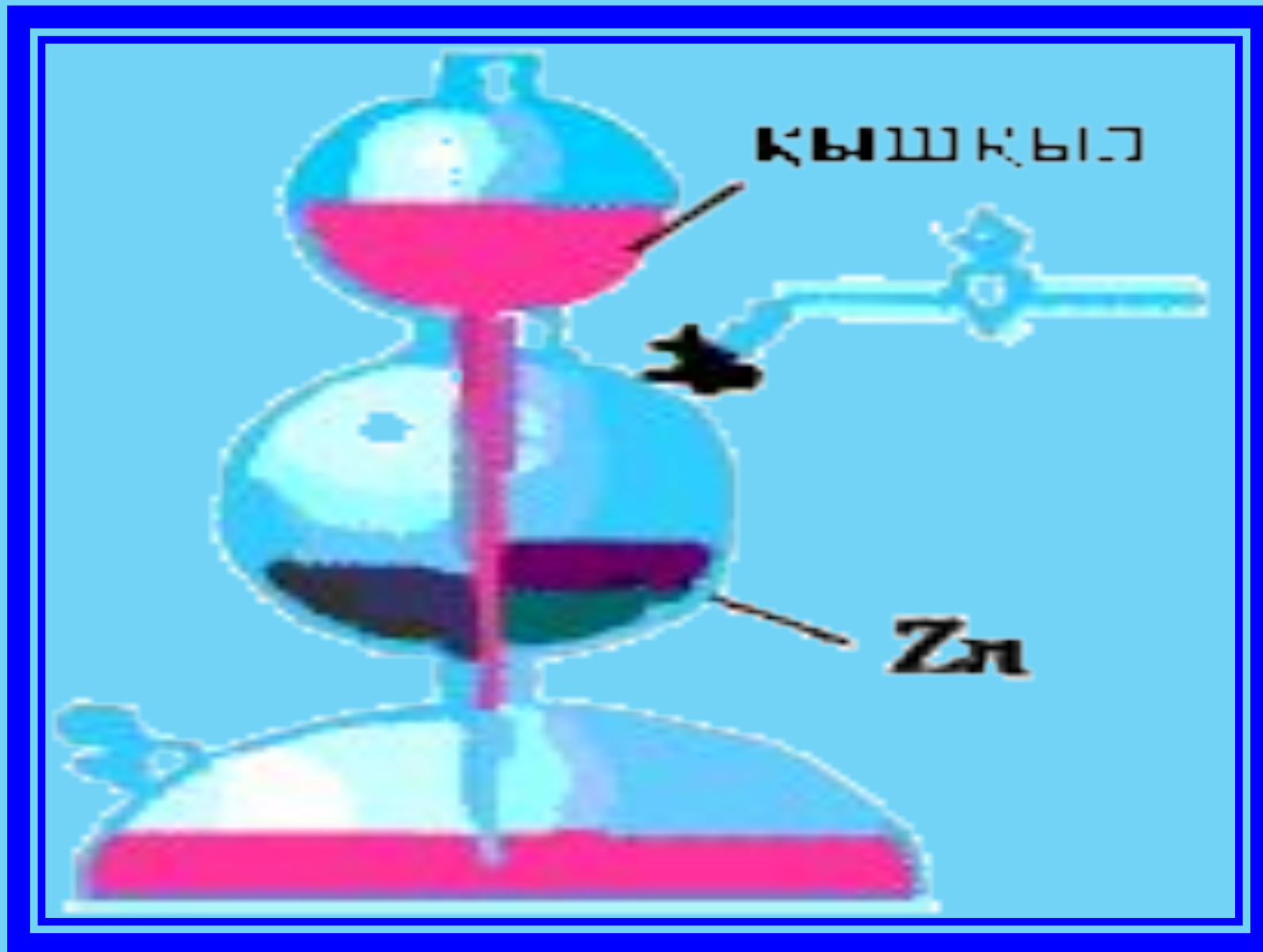

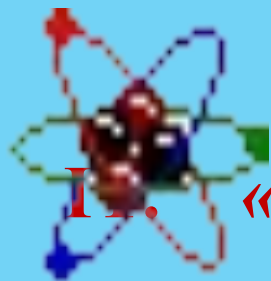
Ауаны ығыстыру арқылы

Суды ығыстыру арқылы

Сутегін зертханада алуға арналған құрал - Кипп аппараты

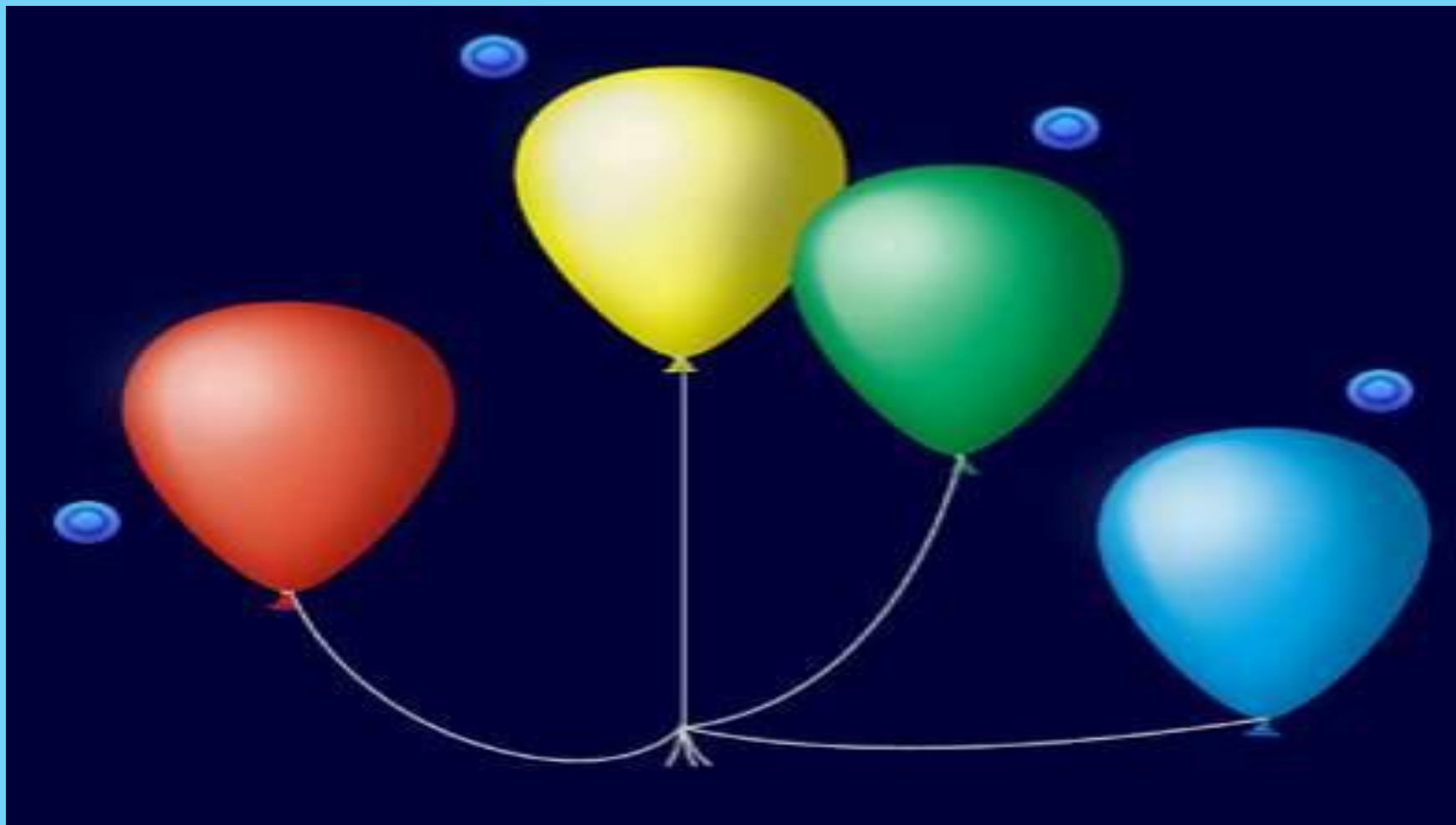

ІІ. «Ой толғаньс»

Төрт шар әртүрлі газдармен толтырылған. Қай шарда сутек газы бар?

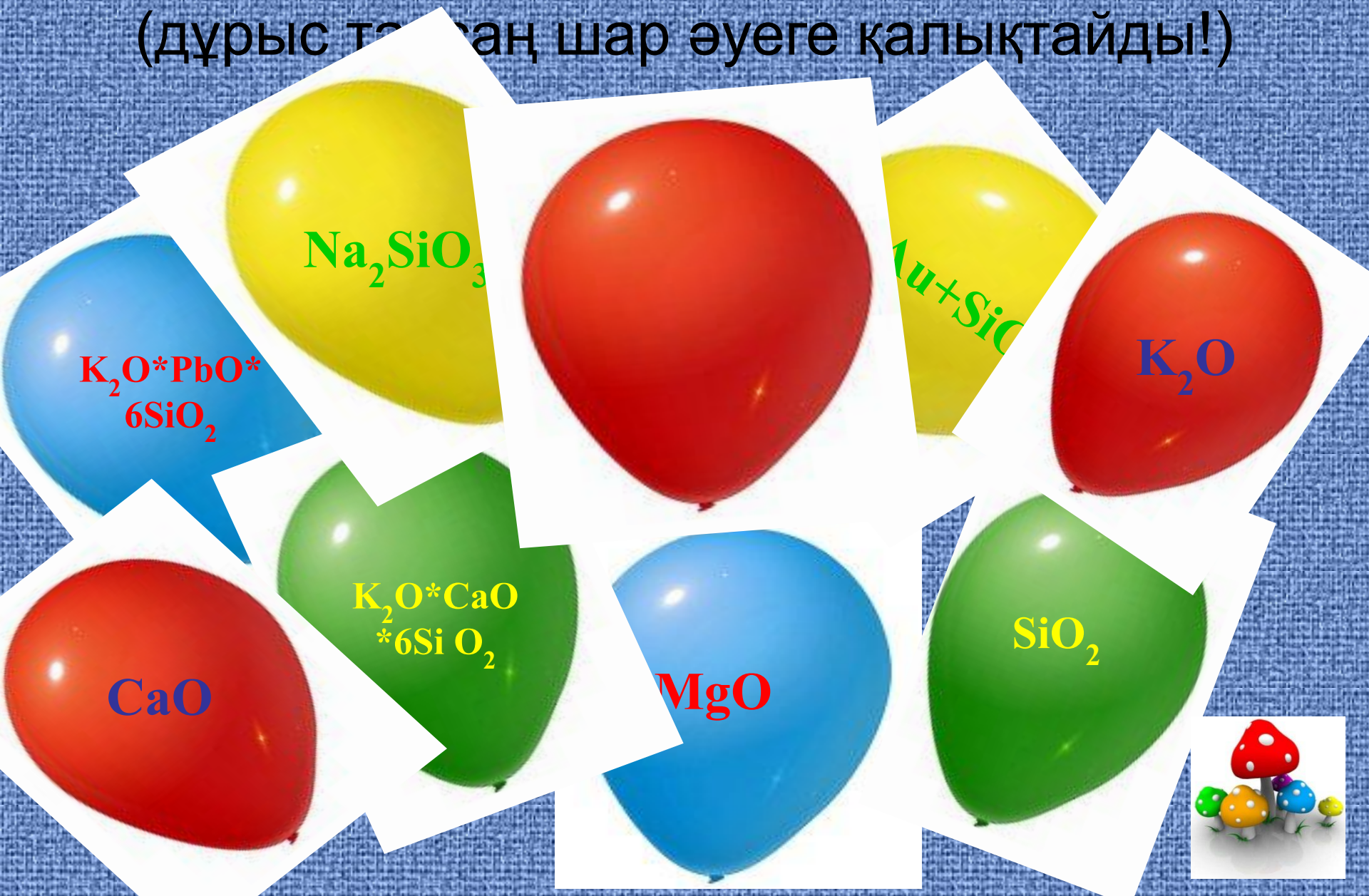

№9 есеп

(дұрыс таңауаң шар әуеге қалықтайды!)

Тест тапсырмалары:

1.Сутектің химиялық таңбасы:

- а) Н   ә) He   б) Cu   в) Si

2.Күн жүйесі планеталарының қанша пайызын сутек атомы құрайды?

- а)25%   ә)32%   б)24%   в)92%

3.Сутекті ең алғаш алған ғалым?

- а) Ломоносов   ә) Менделеев   б) Кавендиш   в) Лавуазье

4.Сутек латынша қандай мағынаны береді:

- а)түтінді газ   ә)су тудырушы   б)қопарғыш газ   в)су тасушы

5.Сутекті өнеркәсіпте алу жолы:

- а)суды электр тоғымен айыру   ә)белсенді металдан
б)ауаны ығыстыру арқылы   в)айдау арқылы

Үйге тапсырма:

30 тақырып:

Оқулықтан:

№ (80-82 бет),
№ 11, 12 (83 - бет)

A photograph of a sunset over a body of water. The sun is a large, bright white semi-circle on the horizon. The water is dark blue with white reflections from the sun. In the foreground, there are several tall, thin reeds with reddish-brown heads. The text "Назарларыңызға рахмет!" is written in yellow, italicized font across the center of the image.

*Назарларыңызға
рахмет!*